

Dieet damhert en ree onderzocht

GROTE GRAZERS KUNNEN GRASSEN NIET STOPPEN

Er bestaan al jaren plannen om edelherten in de duinen te herintroduceren. De dieren kunnen daar wellicht een nuttige bijdrage leveren aan het tegengaan van vergrassing en verruiging. Twee andere grazers, het damhert en het ree, zijn al jaren vaste bewoners van de duinen. Het IBN-DLO onderzocht de voedselkeuze van de twee soorten: het menu geeft informatie over het mogelijke terreingebruik van edelherten. Of de resultaten het draagvlak voor de introductie vergroten, is dubieus. Damherten en reeën laten de oprukkende 'ruwe' grassen links liggen. Voor het bestrijden van de hinderlijke duinriet- en zandzegvevegetaties lijken pony's geschikter te zijn.

Damherten danken hun bekendheid vooral aan hun veelvuldig voorkomen in hertenkampen en omrasterde wildbanen. De dieren doen het goed in gevangenschap. Al vele honderden jaren is het houden van damherten populair, onder andere voor de plezierjacht. Hoewel de soort inmiddels ook in het wild voorkomt, krijgt het damhert nog vaak het stempel 'exoot' opgedrukt. Vóór de laatste ijstijd

leefden er al wilde damherten in ons land. Het ijs verdreef de dieren en herintroductie bracht ze terug. Maar sommigen menen dat de herten ook op eigen kracht ons land hadden bereikt, als de mens niet al eerder ● een handje had geholpen. De damherten hebben het door het stigma 'exotisch' de laatste decennia niet makkelijk gehad. In hun belangrijkste leefgebied, de Veluwe, brachten beheerders de populatie in de periode 1985 tot 1993 door afschot terug van 500 naar 125 exemplaren.

TIJ KEERT

Op dit moment lijkt het tij voor de soort te keren. Het damhert schopte het in 1994 zelfs tot Rode-Lijstsoort. 'De omslag van exoot naar Rode-Lijstsoort heeft snel plaatsgevonden,' meent IBN-onderzoeker dr. A.T. Kuiters. 'Nu het damhert als "ingeburgerde" soort op de Rode Lijst staat, zal het dier op termijn weer meer de ruimte krijgen in het Veluwe bos.' In de duinen van Zuid-Kennemerland leven 10 tot 15 dieren; in de nabijgelegen Amsterdamse Waterleidingduinen bijna 90. Daarnaast zwerven er nog 15 damherten op Walcheren rond. De grote populatie damherten in de Amsterdamse Waterleidingduinen ontstond spontaan. Waarschijnlijk vormden immigranten uit de Kennemer-

● Het damhert werd in de zestiende eeuw in Nederland geherintroduceerd.

duinen de bron: in het begin van de jaren zeventig werd het damhert daar uitgezet. Kuiters: 'Er vindt vermoedelijk nog altijd migratie plaats. De kleine populatie in de Kennemerduinen groeit niet; waarschijnlijk trekken de jonge dieren naar de Amsterdamse Waterleidingduinen. De reden hiervan is onbekend: beide gebieden lijken even geschikt.'

STEUNTJE IN REERUG

Ook het ree kreeg bij zijn komst naar de twee duingebieden een steuntje in de rug. In de jaren vijftig kregen 11 reeën in de Amsterdamse Waterleidingduinen de vrijheid. De populatie groeide in hoog tempo; midden jaren zestig zwierven er al 500 à 600 dieren rond. Momenteel beperkt het beheer door middel van jacht het aantal tot 250. De reeën die dertig jaar geleden in het Nationaal Park Kennemerduinen werden losgelaten, deden het ook niet slecht. De startpopulatie groeide in sneltreinvaart tot honderden dieren. Ook hier houden jagers de stand op peil: zo'n 200 dieren.

Hoewel reeën en damherten dus al decennia lang in de duinen voorkomen, was tot voor kort erg weinig over hun voedselkeuze bekend. Om verschillende redenen bleek het zinnig deze kennislacune te vullen. De duinbeheerders vragen zich bijvoorbeeld af of de jacht op reeën kan worden beëindigd. Over de gevolgen daarvan voor de duinvegetatie tasten ze echter in het duister. Ook is het onduidelijk hoe de (niet-bejaagde) damherten in de toekomst kunnen worden beheerd. Daarvoor is het nodig de invloed van de dieren op de vegetatie te kennen. Die informatie kan bovendien worden gebruikt om te voorspellen hoe het edelhert de duinbegroeiing kan benutten.

KARDINAALSMUTS FAVORIET

IBN-onderzoekers Kuiters, Groot Bruinderink en De Jong analyseerden ● daarom de uitwerpselen van damherten en reeën in de twee duingebieden. Hun resultaten laten zien dat beide soorten in het voorjaar en de zomer vooral van struiken en bomen leven. Ruim 70% van het voedsel bestaat uit houtige gewassen. Kardinaalsmuts is favoriet, maar de dieren verorberen ook gretig eik, wilde liguster en vogelkers; in de herfst en winter zijn de herten en reeën vooral afhankelijk van eikels, kanstanjes en beukennoten; stekelvaren completeert het menu in die seizoenen. Vooral voor het ree is de varen belangrijk. Houtige gewassen zijn in die tijd minder in trek, maar leveren nog altijd 33% van het voedselpakket.

Verrassend was dat grassen eigenlijk weinig in de smaak vallen. Vooral het damhert stond bekend als een echte graseter, maar in de duinen blijkt het aandeel grassen slechts 10 tot 14% te zijn. Het ree kwam zelfs niet hoger dan 8%. 'Maar,' relateert Loek Kuiters, 'het aantal momenten waarop we bemonsterd hebben, was vrij gering. Mogelijk zijn er kortdurende pieken gemist, bijvoorbeeld in het voorjaar. Misschien eten de soorten meer gras dan nu lijkt.'

Toch dragen volgens Kuiters beide soorten nauwelijks bij aan het terugdringen van de vergrassing in de duinen. Typische graseters, zoals het konijn en de pony doen dat wel. Vooral de laatste heeft een voorkeur voor de 'harde' grassoorten, die de duinbeheerder graag ziet verdwijnen: de dichte duinriet- en zandzeggevegetaties. Damhert en ree halen voor die soorten hun neus op en zijn geen geschikt instrument om de opmars van duinriet en zandzegge te stoppen. 'Door de slechte kwaliteit van de grassen geven de dieren de voorkeur aan struweel,' zegt Kuiters. 'Damherten zijn flexibele, opportunistische grazers. Het edelhert is dat trouwens ook.'

TOEKOMST

Mocht het edelhert terugkeren, dan zal het waarschijnlijk ook meer houtige gewassen gaan eten dan op de Veluwe. De conclusie uit vorige onderzoeken (zie Boombiad van november 1994) dat herintroductie niet helpt tegen vergrassing, blijft dus stevig overeind. Kuiters verwacht ook om een andere reden niet dat het hert binnenkort de duinen zal betreden: 'Een belangrijk probleem is dat er nieuwe wildrasters nodig zijn,' zegt hij. 'De herten zullen niet in de duinen blijven, maar ook de bollenvelden opzoeken; bovendien lopen er veel wegen door het gebied. Toch hoort het edelhert in onze duinen thuis; het zou eigenlijk een plaats in het duinecosysteem moeten krijgen.'

Over de vraag of de (reeën)jacht moet worden gestaakt, laat Kuiters zich niet uit. 'Die keuze is aan de beheerder,' stelt hij. 'Wetenschappelijk gezien is het wel interessant om te kijken hoe de damhert- en reeënpopulaties elkaar in een onbejaagde situatie beïnvloeden. De duinbeheerders zijn bang dat na het stopzetten van de jacht een situatie ontstaat zoals in de jaren zeventig: de reeënstand groeide toen explosief. Recreanten werden geconfronteerd met zieke of dode dieren en daar is men huiverig voor.' De vraag of jagers op den duur de damhertenstand moeten reguleren, zal zich vroeg of laat om diezelfde reden aandienen. Voorlopig hebben de herten juist een hoge recreatieve waarde. Kuiters: 'Een van de redenen om damherten te gedogen, is dat het aantrekkelijke beesten zijn. Ze zijn niet zo schuw als reeën of edelherten en laten zich vaak aan wandelaars zien.'

Meer informatie vindt u in 'De dieetkeus van damhert, ree en enkele herbivoren in de duinen van Zuid-Kennemerland' door A.T. Kuiters, G.W.T.A. Groot Bruinderink en C.B. de Jong. IBN-rapport 226. Voor prijs en bestelwijze zie p. 17 e.v.

▲ Kardinaalsmuts is favoriet voedsel bij hert en reeën

▲ Ook eik en duindoorn staan op het menu

● Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van de afdeling Procesontwikkeling van Gemeentewaterleidingen Amsterdam en het Overlegorgaan Nationaal Park Zuid-Kennemerland.

